

خبرنامه الکترونیکی کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد

شماره ۷- زمستان ۱۳۹۶

ویژه نامه سواد اطلاعاتی

آنچه در این شماره می خوانید:

عملکرد کتابخانه مرکزی در زمستان ۱۳۹۶

اخبار

گزارشی از کارگاههای برگزار شده در کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد سواد اطلاعاتی در یک نگاه : پیاده سازی سواد اطلاعاتی در

کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد

معرفی کتاب: سنجش سواد اطلاعاتی

با ما باشید با پل ها از تباطی:

تارنما:

www.lib.scu.ac.ir

رایانامه:

lt.centlib@scu.ac.ir

تلفن تماس: ۰۶۱-۳۳۳۶۰۲۴۴

دورنگار: ۰۶۱-۳۳۳۸۴۰۸۳

کانال تلگرام: @scu_centlib

خبرنامه الکترونیکی

کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد

شماره ۷- زمستان ۱۳۹۶

در این شماره می خوانید:

- ❖ عملکرد کتابخانه مرکزی دانشگاه شهید چمران اهواز در زمستان ۱۳۹۶
- ❖ اخبار
- ❖ گزارشی از کارگاههای برگزار شده در کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد - زمستان ۱۳۹۶
- ❖ سواد اطلاعاتی در یک نگاه: (همراه گزارشی از پیاده سازی سواد اطلاعاتی در کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد)
- ❖ معرفی کتاب: سنجش سواد اطلاعاتی

خبرنامه الکترونیکی کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد دانشگاه شهید چمران اهواز

شماره ۷ - زمستان ۱۳۹۶

سردبیر: دکتر شهناز خادمی‌زاده

مدیر داخلی: مریم سبحانی‌نسب

همکاران این شماره به ترتیب حروف الفبا

معصومه خداوردی	کارشناس ارشد کتابداری و اطلاع رسانی
نبی زینی‌وند	کارشناس ارشد کتابداری و اطلاع رسانی
مریم سبحانی‌نسب	کارشناس ارشد کتابداری و اطلاع رسانی
حجت‌الله عسکری	کارشناس کتابداری و اطلاع رسانی
ملک رضوان واعظی	کارشناس ارشد کتابداری و اطلاع رسانی

* نقل اخبار و مطالب با ذکر ماخذ بلامانع است.

* خبرنامه در ویرایش و اصلاح مطالب آزاد است.

نشانی: اهواز، دانشگاه شهید چمران اهواز، معاونت پژوهش و فناوری، کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد

تلفن تماس : ۰۶۱-۳۳۳۶۰۲۴۴

دورنگار : ۰۶۱-۳۳۳۸۴۰۸۳

عملکرد کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد در زمستان سال ۱۳۹۶

اهداف کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد

کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد دانشگاه شهید چمران اهواز در راستای رسیدن به اهداف زیر گام کمک به ارتقای سطح کیفی آموزش و پژوهش در دانشگاه،

- ۱- افزایش توانمندی‌های حرفه‌ای کارکنان،
- ۲- تهیه و گسترش منابع الکترونیکی،
- ۳- ارائه خدمات به اعضای هیأت علمی و دانشجویان و کارکنان دانشگاه،
- ۴- و افزایش کمی و کیفی دسترسی به منابع اطلاعاتی معتبر علمی.

همچنین وظایفی از قبیل برگزاری دوره‌های آموزشی تخصصی برای اعضای محترم هیأت علمی، کتابداران و دانشجویان، پیگیری اجرای بخشنامه‌های ابلاغی مربوط به کتابخانه‌ها، گردآوری و سازماندهی مجموعه‌ای متناسب با گرایش‌ها و سرفصل‌های آموزشی و رشته‌های موجود در دانشگاه شهید چمران اهواز، تأمین نیازهای اطلاعاتی استادان و دانشجویان، و بررسی مشکلات و ارائه راه‌حل‌های مناسب، برعهده کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد می‌باشد.

رئوس فعالیت‌ها

برخی از فعالیت‌های انجام شده در این کتابخانه در سه ماه سوم سال ۱۳۹۶ زیر نظر مدیریت فعلی کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد به شرح ذیل می‌باشند:

الف) در بخش مدیریت کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد:

- ❖ برگزاری ۳ جلسه کافه کتاب در روزهای دوشنبه هر هفته
- ❖ برگزاری ۲ جلسه نشست علمی با گروه‌های هنر و علوم زمین دانشگاه شهید چمران اهواز
- ❖ تمدید قرارداد با شرکت سیناوب
- ❖ تمدید قرارداد با شرکت گیگالیب (سامانه تامین منابع علمی لاتین)
- ❖ برگزاری ۳ جلسه درس روش تحقیق در کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد
- ❖ پیگیری پیش نویس قرارداد خدمات پشتیبانی شرکت آذرسا
- ❖ جلسه با پرسنل کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد

ب) در بخش اطلاع‌رسانی و آموزش:

- ❖ برگزاری ۲۳ کارگاه آموزشی (ویژه اعضای هیأت علمی و مدیران: ۳ کارگاه، ویژه کتابداران: ۱ کارگاه، ویژه دانشجویان: ۱۴ کارگاه، ویژه اعضای هیأت علمی و دانشجویان (مشترک) ۵ کارگاه)
- ❖ ارسال ۱۴۳ خبر از طریق کانال کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد
- ❖ ارسال ۹۰ خبر و اطلاعیه از طریق پرتال کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد
- ❖ ورود اطلاعات حدود ۵۰ شماره موبایل جدید در سامانه ارسال پیامک
- ❖ صدور ۱۲۰۰ گواهی جهت شرکت کنندگان در کارگاه‌های آموزشی

اخبار

سلسله نشست های درس روش تحقیق در کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد برگزار شد. دکتر خادمی زاده رییس کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد از برگزاری ۲ جلسه از سلسله کلاس های درس روش تحقیق در کتابخانه مرکزی، خبر داد.

به گزارش روابط عمومی کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد، دکتر خادمی زاده اظهار کرد: در راستای بالا بردن دانش و مهارت دانشجویان در خصوص دستیابی به منابع اطلاعاتی مورد نیاز و استفاده درست و بهینه از خدمات کتابخانه مرکزی، با پشتیبانی دکتر ابراهیم حاجی دلو معاون پژوهشی و فناوری دانشگاه از سال قبل درصدد برگزاری و برنامه ریزی درس روش تحقیق گروه های آموزشی مختلف، در محل کتابخانه مرکزی برآمدیم.

وی افزود: با توجه به ضرورت و نیاز دانشجویان در مقاطع مختلف، برگزاری درس روش تحقیق با همکاری کارشناسان و کارشناسان ارشد کتابخانه، در کتابخانه مرکزی به منظور آشنایی نزدیک دانشجویان با خدمات کتابخانه مرکزی، در ردیف مصوبات جلسه شورای پژوهشی قرار گرفت.

رئیس کتابخانه و مرکز اسناد دانشگاه شهید چمران اهواز، ادامه داد: اولین و دومین جلسه از سلسله کلاس های درس روش تحقیق با حضور دانشجویان کارشناسی رشته مهندسی

ج) در بخش خدمات رسانی به کاربران و کتابخانه ها:

- ❖ نیاز سنجی از اعضای هیأت علمی جهت خرید کتاب از طریق فرم (الکترونیکی و چاپی) و پست الکترونیکی و دریافت سفارش ۶۰ عنوان
- ❖ فعال نمودن ۴۰۰ عضو جدید اعم از دانشجویان تازه وارد، در تمام مقاطع، اعضای هیأت علمی و کارکنان دانشگاه.
- ❖ تسویه حساب با ۷۲۱ کاربر (اعم از دانشجویان در تمام مقاطع تحصیلی، اعضای هیأت علمی، و کارمندان)
- ❖ بارگزاری ۵۰۰۰۰ کتاب الکترونیکی به منابع کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد
- ❖ بارگیری ۲۸۰۰ مقاله فارسی از پایگاه های اطلاعاتی مگ ایران، سیویلیکا و نورمگز در زمستان ۱۳۹۶
- ❖ بارگیری ۳۶۰۰۰ مقاله، کتاب و پایان نامه لاتین از کتابخانه دیجیتال در زمستان ۱۳۹۶
- ❖ تامین مدرک در قالب طرح امین ۳۰ عنوان
- ❖ تامین مدرک خارجی ۲۵ عنوان
- ❖ عضویت ۳۳ نفر در طرح غدیر

د) در بخش خدمات فنی کتابخانه:

- ❖ فهرست نویسی و تصحیح اطلاعات ۲۲۰۰ عنوان کتاب
- ❖ فهرست نویسی و تصحیح اطلاعات ۲۹۷ عنوان نشریه فارسی
- ❖ نمایه سازی و ثبت ۱۷۰ عنوان پایان نامه
- ❖ دیجیتال سازی ۱۱۰ عنوان پایان نامه
- ❖ نمایه سازی و تصحیح اطلاعات ۲۲ عنوان گزارش طرح تحقیقاتی
- ❖ فهرست نویسی و تصحیح اطلاعات ۱۰۰ عنوان سند
- ❖ آماده سازی و قفسه گذاری منابع سازماندهی شده

<http://lib.scu.ac.ir/DesktopModules/News/NewsView.aspx?TabID=۴۰۷۳&Site=lib.scu.ac&Lang=fa-IR&ItemID=۱۶۳۵۲&mid=۳۲۴۹۸&wVersion=Staging>

✚ نرم افزار کتابخانه دیجیتال دانشگاه شهید چمران اهواز جهت استفاده کاربران قابل دسترس و استفاده است.

نرم افزار کتابخانه دیجیتال دانشگاه شهید چمران اهواز با جهت استفاده کاربران قابل دسترس و استفاده می باشد. بیشتر بخوانید.

<http://lib.scu.ac.ir/DesktopModules/News/NewsView.aspx?TabID=۴۰۷۳&Site=lib.scu.ac&Lang=fa-IR&ItemID=۱۶۲۳۶۱&wVersion=Staging>

✚ یازدهمین نشست از سلسله نشست های علمی با گروه های آموزشی، روز سه شنبه ۱۲ دیماه ۱۳۹۶ در کتابخانه مرکزی مرکز اسناد برگزار شد. یازدهمین نشست از سلسله نشست های علمی با گروه های آموزشی، روز سه شنبه ۱۲ دیماه ۱۳۹۶ با حضور دکتر خادمی زاده ریاست کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد دانشگاه شهید چمران اهواز و با حضور اعضاء محترم هیئت علمی دو گروه گرافیک و نقاشی، دانشکده هنر شوشتر راس ساعت ۱۰ صبح برگزار شد. بیشتر بخوانید.

<http://lib.scu.ac.ir/DesktopModules/News/NewsView.aspx?TabID=۴۰۷۳&Site=lib.scu.ac>

کامپیوتر (دانشکده مهندسی) و دانشجویان مقطع کارشناسی ارشد و دکترا رشته آبیاری و زهکشی (دانشکده علوم آب) برگزار شد.

بیشتر بخوانید:

<http://lib.scu.ac.ir/DesktopModules/News/NewsView.aspx?TabID=۴۰۷۳&Site=lib.scu.ac&Lang=fa-IR&ItemID=۱۶۶۰۴۱&wVersion=Staging>

✚ بیست و نهمین جلسه کافه کتاب در تاریخ ۱۳۹۶/۱۲/۹ برگزار گردید. بیشتر بخوانید:

<http://lib.scu.ac.ir/DesktopModules/News/NewsView.aspx?TabID=۴۰۷۳&Site=lib.scu.ac&Lang=fa-IR&ItemID=۱۶۵۶۹&mid=۳۲۴۹۸&wVersion=Staging>

✚ دوازدهمین نشست علمی با گروه های آموزشی دانشگاه برگزار شد. دوازدهمین نشست از سلسله نشست های علمی با گروه های آموزشی، روز چهارشنبه ۱۱ بهمن ماه ۱۳۹۶ با حضور دکتر خادمی زاده ریاست کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد دانشگاه شهید چمران اهواز و با حضور اعضاء محترم هیات علمی دو گروه زمین شناسی و سنجش از دور، دانشکده علوم زمین راس ساعت ۱۰ صبح برگزار شد. بیشتر بخوانید.

عضو هیأت علمی دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی جهت مدیران برگزار گردید.

کارگاه‌های آموزشی اعضاء هیأت علمی

کارگاه آموزشی "ارتقاء اثرگذاری فعالیت‌های پژوهشی" به منظور آشنایی اعضاء هیأت علمی با تأثیرگذاری پژوهش بر جامعه، انتقال نتایج پژوهش، اثرگذاری اجتماعی و ... در تاریخ چهارشنبه ۹۶/۱۰/۶ توسط **محمد امین عرفان منش** عضو هیأت علمی دانشگاه اصفهان جهت اعضاء هیأت علمی برگزار گردید.

کارگاه آموزشی "انتخاب نشریه برای چاپ مقالات علمی" به منظور آشنایی اعضاء هیأت علمی با ویژگی‌های نشریات علمی، انتخاب نشریه از طریق فهرست‌های آنلاین، سایت‌های خارجی پیشنهاد دهنده مقالات با عنوان یا چکیده و سنجش اعتبار نشریات با ابزارهای رایگان مثل گوگل اسکالر و سایمگو و ... در تاریخ چهارشنبه ۹۶/۱۱/۱۸ توسط **منصور کوهی رستمی** عضو هیأت علمی دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی جهت اعضاء هیأت علمی برگزار گردید.

کارگاه‌های آموزشی مشترک (اعضاء هیأت علمی و دانشجویان)

کارگاه‌های آموزشی "نرم افزار Excel مقدماتی" و ۲ و ۳ و Excel پیشرفته" به منظور آشنایی اعضاء هیأت علمی و دانشجویان جهت استفاده

c&Lang=fa-

IR&ItemID=۱۶۱۹۲&mid=۳۲۴۹۸&wVersion=Staging

گزارشی از کارگاه‌های آموزشی برگزار شده

در کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد - زمستان

۱۳۹۶

ملک رضوان واعظی

از آنجایی که هدف بخش اطلاع رسانی و آموزش کتابخانه مرکزی کمک به اهداف آموزشی و پژوهشی در دانشگاه و افزایش دانش می باشد، از این رو جهت ارتقاء وضعیت موجود و بهبود مهارت‌های کاربران کتابخانه در زمینه‌های مختلف، اقدام به برگزاری کارگاه‌های آموزشی در چهار گروه زیر نموده است: اعضاء هیأت علمی و مدیران، کارکنان (کتابداران، مسئولین سایت‌ها، مسئولین آموزش، رابطین طرح غدیر)، دانشجویان و رابطین کمیته علم سنجی

کارگاه آموزشی مدیران

کارگاه آموزشی "مدیریت در نظام‌های دانشگاهی با تأکید بر نظام آموزش عالی" به منظور آشنایی مدیران با ویژگی‌های بنیادی دانشگاه، نقش‌های سنتی دانشگاه و .. در تاریخ دوشنبه ۹۶/۱۰/۲۵ توسط **حمید فرهادی راد**

یکشنبه ۹۶/۱۲/۶ و دوشنبه ۹۶/۱۲/۷ و یکشنبه ۹۶/۱۲/۱۳ و دوشنبه ۹۶/۱۲/۱۴ توسط **امین کرای** استاد دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، جهت دانشجویان برگزار گردید.

کارگاه آموزشی "نحوه مدیریت منابع با استفاده از نرم افزار مندلی" به منظور آشنایی دانشجویان جهت استفاده از نرم افزار مندلی و کاربرد آن در تاریخ شنبه ۹۶/۱۱/۲۸ توسط **رسول عابدانزاده** عضو هیأت علمی دانشکده تربیت بدنی و علوم ورزشی جهت دانشجویان برگزار گردید.

کارگاه‌های آموزشی "رعایت نکات اخلاقی در مقاله نویسی" به منظور آشنایی دانشجویان با موازین و اصول اخلاقی در امر پژوهش، آشنایی با حقوق مؤلفین، شرکت کنندگان، سردبیران و انتشارات مجلات و... در تاریخ شنبه ۹۵/۱۲/۵ توسط **رسول عابدانزاده** عضو هیأت علمی دانشکده تربیت بدنی و علوم ورزشی جهت دانشجویان برگزار گردید.

کارگاه آموزشی "آشنایی با پایگاه SJR (سایمگو ژورنال)" به منظور آشنایی دانشجویان با وضعیت رتبه‌بندی مجلات ایرانی در سایمگو، وضعیت رتبه بندی مجلات خارجی در سایمگو و... در تاریخ یکشنبه ۹۶/۱۲/۶ توسط **مریم سبحانی‌نسب** کارشناس ارشد کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد جهت دانشجویان برگزار گردید.

کارگاه آموزشی "آشنایی با پایگاه SCOPUS" به منظور آشنایی دانشجویان با مفهوم استناد و

از نرم افزار Excel و کاربرد آن در تاریخ‌های شنبه ۹۶/۱۰/۹ و دوشنبه ۹۶/۱۰/۱۱ و چهارشنبه ۹۶/۱۰/۱۳ و دوشنبه ۹۶/۱۰/۱۸ توسط **عیسی جعفری** کارشناس ارشد دانشکده اقتصاد و علوم اجتماعی جهت اعضاء هیأت علمی و دانشجویان برگزار گردید.

کارگاه آموزشی "مدیریت اطلاعات کتاب‌شناختی به وسیله نرم‌افزار EndNote" به منظور آشنایی اعضاء هیأت علمی و دانشجویان جهت استفاده از نرم افزار **EndNote** در تاریخ یکشنبه ۹۶/۱۰/۱۷ توسط **سید ساجدین موسوی** عضو هیأت علمی دانشکده علوم زمین جهت اعضاء هیأت علمی و دانشجویان برگزار گردید.

کارگاه‌های آموزشی کتابداران

کارگاه آموزشی "دسترسی آزاد به اطلاعات" به منظور آشنایی کتابداران با انواع روش‌های دسترسی آزاد، شیوه‌های دسترسی آزاد به مقالات علمی و... در تاریخ چهارشنبه ۹۶/۱۱/۱۱ توسط **منصور کوهی رستمی** عضو هیأت علمی دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی جهت کتابداران برگزار گردید.

کارگاه‌های آموزشی دانشجویان

کارگاه‌های آموزشی "Spss مقدماتی ۱" و "Spss مقدماتی ۲" و "Spss پیشرفته ۱" و "Spss پیشرفته ۲" به منظور آشنایی دانشجویان جهت استفاده از نرم افزار Spss و کاربرد آن در تاریخ‌های

ارشد کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد جهت دانشجویان برگزار گردید.

کارگاه آموزشی "روش‌های تشخیص اعتبار مجلات در SJR" به منظور آشنایی دانشجویان با مفهوم نمایه‌سازی نشریات، اعتبارسنجی نشریات نمایه شده در اسکوپوس و .. در تاریخ سه‌شنبه ۹۶/۱۲/۱۵ توسط مریم سبحانی‌نسب کارشناس ارشد کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد جهت دانشجویان برگزار گردید.

کارگاه آموزشی "روش‌های تشخیص اعتبار مجلات در JCR" به منظور آشنایی دانشجویان با نحوه اعتبارسنجی مجلات نمایه شده در پایگاه JCR، آشنایی با مجلات نمایه شده در Master Journal List Clarivate در Analytics در تاریخ سه‌شنبه ۹۶/۱۲/۲۲ توسط مهناز کمایی کارشناس ارشد کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد جهت دانشجویان برگزار گردید.

پراستقبال ترین کارگاه‌های آموزشی عبارت بودند از:

دسترسی آزاد به اطلاعات، انتخاب نشریه برای چاپ مقالات علمی، "Spss

کاربرد آن در تحقیقات علمی، تعیین و شناسایی نویسندگان و بررسی آثار و استنادهای آن‌ها در پایگاه SCOPUS و.. در تاریخ سه‌شنبه ۹۶/۱۲/۸ توسط مهناز کمایی کارشناس ارشد کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد جهت دانشجویان برگزار گردید.

کارگاه آموزشی "آشنایی با پایگاه JCR (Journal Citation Reports)" به منظور آشنایی دانشجویان با پایگاه JCR، آشنایی با شاخص‌های مختلف مجلات در پایگاه JCR و .. در تاریخ چهارشنبه ۹۶/۱۲/۹ توسط مهناز کمایی کارشناس ارشد کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد جهت دانشجویان برگزار گردید.

کارگاه آموزشی "آشنایی با طرح غدیر (عضویت همزمان در سراسر کشور)" به منظور آشنایی دانشجویان با طرح غدیر و نحوه عضویت در آن، معرفی کلیه دانشگاه‌ها و مؤسسات زیر پوشش طرح غدیر.. در تاریخ یکشنبه ۹۶/۱۲/۱۳ توسط ندا حمدپور کارشناس ارشد کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد جهت دانشجویان برگزار گردید.

کارگاه آموزشی "آشنایی با خدمات تأمین مدرک" به منظور آشنایی دانشجویان با چگونگی استفاده از خدمات بخش تأمین مدرک، آشنایی با طرح‌های مختلف تأمین مدرک و .. در تاریخ سه‌شنبه ۹۶/۱۲/۱۵ توسط ندا حمدپور کارشناس

در موجودات با ساختار پیچیده‌تر، نرون‌های آینه‌ای با تقلید رفتارهای محیطی انتقال اطلاعات را تسهیل می‌بخشند؛ جوجه یک پرنده نحوه ساخت آشیانه را از طریق مشاهده بزرگترها فرا می‌گیرد؛ به عنوان مثال در مورد ما نیز هنگامی که با مشاهده شخصی که در حال خمیازه کشیدن است بدون اراده به خمیازه می‌افتیم در اینجا نرون‌های آینه‌ای مغزمان وارد عمل شده‌اند. بر این اساس بسیاری از مهارت‌ها فقط از طریق مشاهده صرف، تقلید و تکرار فراگرفته می‌شوند.

موجودات پیشرفته‌تر راه دیگری را نیز برای انتقال اطلاعات به هم‌نوعان پیدا کرده‌اند و آن گفتگو از طریق زبان است. در معنای زیست‌شناختی، فرهنگ یعنی انتقال اطلاعات بدون کمک ژن‌ها و با کمک زبان. برابر این تعریف دلفین‌ها در زمره جانوران با فرهنگ هستند چون از طریق زبان با یکدیگر مفاهیم دارند. خفاش‌ها نیز از طریق تولید امواج فراصوت با یکدیگر گفتگو می‌کنند.

اما در این میان ویژگی بارز انسان ثبت اطلاعات و دانش و انتقال آن به فراسوی مرزهای زمانی و مکانی است؛ انسان‌ها در قالب شعر، داستان و افسانه، حتی می‌توانند احساسات خود را نیز به صدها و هزاران نسل بعد از خود منتقل کنند. ثبت و ضبط دانش‌ها تاکنون موجب پیوند و یکپارچگی بین دانش‌ها و هم‌افزایی شده، و

سواد اطلاعاتی در یک نگاه: (همراه با گزارشی از پیاده‌سازی سواد اطلاعاتی در کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد دانشگاه شهید چمران اهواز)

نبی زینی‌وند، حجت‌الله عسکری

تعریف اطلاعات

«اطلاعات» برابر نهاد واژه «information» در زبان انگلیسی است. که خود از ریشه to inform گرفته شده است به معنای: (۱) دانا کردن یا دادن شناخت درباره‌ی موضوع، مطلب یا واقعیتی (۲) آگاه کردن از رویداد یا اوضاعی. در این معنا بیشتر به «خبر» نزدیک است. از این‌رو اطلاعات زمانی مفهوم پیدا می‌کند که ذهن وجود داشته باشد و اگر ذهن موجود زنده در کار نباشد اطلاعات نیز وجود نخواهد داشت. موجودات زنده برای بقای خود و گونه‌شان به اطلاعات نیازمندند. به همین علت طوری طراحی شده‌اند که توانایی تجزیه و تحلیل اطلاعات دریافتی از محیط در راستای بقا و تأمین نیازهای حیاتی خود را داشته باشند.

«اطلاعات» در کنار ماده و انرژی از عناصر سه‌گانه تشکیل حیات هستند. در موجودات ساده و ابتدایی انتقال اطلاعات از یک نسل به نسل دیگر توسط ژن‌ها انجام می‌گیرد. ژن‌ها اطلاعات رمزنگاری شده را نسخه‌برداری و تکثیر می‌کنند.

تعریف سواد اطلاعاتی

اصطلاح سواد اطلاعاتی را اولین بار زورکوفسکی در سال ۱۹۷۴ مطرح کرد. از نظر وی افرادی را که در زمینه کاربرد منابع اطلاعاتی در کارشان آموزش دیده‌اند می‌توان باسواد اطلاعاتی نامید. این افراد با فنون و مهارت‌های استفاده از ابزارهای اطلاعاتی در قالب راه‌های اطلاعاتی حل مسائل آشنایی دارند. (باودن، ۲۰۰۱) این اصطلاح بار دیگر در سال ۱۹۷۶ در مقاله پورچینال مطرح شد. در این مقاله باسواد اطلاعاتی به فردی اطلاق شده است که به مجموعه مهارت‌های جدید شامل مکان‌یابی و بکارگیری اطلاعات مورد نیاز برای حل مسئله و تصمیم‌گیری مؤثر و کارآمد نیاز دارد (نظری ۱۳۸۴).

بنا به تعریف انجمن کتابداران آمریکا (۱۹۸۹) سواد اطلاعاتی مجموعه‌ای از توانایی‌های مورد لزوم افراد برای تشخیص این مطلب است که چه زمانی به اطلاعات نیاز دارد، و چگونه اطلاعات مورد نیاز را مکان‌یابی، ارزیابی و استفاده کند. افراد باسواد اطلاعاتی کسانی هستند که «یاد گرفته‌اند که چگونه بیاموزند.»

با آغاز دهه ۱۹۹۰ تعریف انجمن کتابداران آمریکا از سواد اطلاعاتی مورد پذیرش جامعه کتابداری قرار گرفت و تاکنون در میان سایر تعاریف ارائه شده بیشترین استنادها را به خود اختصاص داده است. (داورپناه، سیامک و قاسمی، ۱۳۸۷)

این هم‌افزایی به توانایی تولید فناوری‌های پیچیده منجر شده است.

تعریف سواد

سواد برابر نهاد واژه انگلیسی «literacy» است که از واژه literature به معنای ادبیات و متون ادبی و نوشتنی می‌آید. سواد در عربی به معنای سیاه کردن است. در اینجا منظور از سیاه کردن نوشتن بر روی کاغذ است. در فارسی نیز نوشتن، نبشتن، نپشتن، نپستن (پیس = سیاه و سفید، خط و خالدار)، به معنای کاغذ سپید را با قلم و دوات سیاه کردن است. شاید واژه خط نیز از «خَش» و خراش‌هایی که به منظور نوشتن بر روی لوحه‌های گلی و سنگی ایجاد می‌کردند برگرفته شده باشد. با این تعریف هر کس که توانایی خواندن و نوشتن و امضا کردن داشته باشد باسواد است.

امروزه سواد در معنای وسیع‌تری به کار می‌رود و انواع گوناگونی مانند سواد رایانه‌ای، سواد بصری، سواد رسانه‌ای، سواد سلامتی، سواد کشاورزی، سواد عددی، سواد عاطفی، سواد اجتماعی و ... را در برمی‌گیرد. طبق تعریف یونسکو سواد اطلاعاتی یکی از انواع چندگانه سواد مورد نیاز برای زندگی در دنیای امروز به حساب می‌آید.

در نظر گرفتن قابلیت‌هایی مانند تفکر انتقادی و مهارت‌های ارزیابی در ارائه تعریف سواد اطلاعاتی به وجود آمد (اسپیرناک و زوریکا، ۲۰۱۰) به طور نظری مفهوم سواد اطلاعاتی رفته رفته از آنچه ابزارهای آموزش نامیده می‌شد به قابلیت‌های آموزش که محدود به ابزارهای خاص یا بافت‌های خاص نیستند تغییر پیدا کرد.

بعدها رویکرد جدیدتری برای سواد اطلاعاتی شکل گرفت که مطالعه جنبه‌های فعال، مؤثر و عاطفی اطلاعات در آن مورد توجه قرار گرفت. که آغازگر آن کولثا و در سال ۱۹۸۹ بود و توسط سایر پژوهشگران ادامه یافت. وی تعریف جدیدی از سواد اطلاعاتی بر اساس احساس عدم قطعیت که ناشی از نبود اطلاعات کافی در مورد نیاز اطلاعاتی است، ارائه کرد.

بوس (۲۰۰۴) به جای ارائه مجموعه‌ای از مهارت‌ها به ارائه چهریزه‌هایی که فرد از طریق آن‌ها سواد اطلاعاتی را تجربه می‌کند، پرداخت. این چهریزه‌ها عبارتند از: فناوری اطلاعات، منابع اطلاعاتی، فرایند اطلاعاتی، کنترل اطلاعات، ساختار دانش، گسترش دانش و تجربه خرد. وی معتقد است یک فرد برای باسواد اطلاعاتی شدن لازم است اطلاعات را به شیوه‌های مختلف تجربه کرده و با آن پیوند برقرار کند.

از یک سو مهارت‌های سواد اطلاعاتی با ایده‌هایی نظیر توانایی کشف، ارزیابی و

به طوری که بسیاری از تعاریف سواد اطلاعاتی ریشه در تعریف این انجمن دارند (میچل، ۲۰۰۹).

آیزنبرگ (۲۰۰۸) سواد اطلاعاتی را به عنوان مجموعه‌ای از مهارت‌ها و دانش که امکان یافتن اطلاعات مورد نیاز و ارزیابی و استفاده از آن و همچنین پالایش اطلاعاتی را که مورد نیازمان نیست در برمی‌گیرند، تعریف کرده است.

سواد اطلاعاتی مهارت‌هایی را شامل می‌شود که شخص را قادر می‌سازد تا نیازهای اطلاعاتی خود را شناسایی و صورت بندی کند، منابع اطلاعاتی مرتبط با نیازش را بشناسد، به ارزیابی آن‌ها بپردازد و دست به گزینش بهترین آن‌ها بزند. (باجی، فاطمه، ۱۳۹۴)

رویکردها

نخستین رویکرد به سواد اطلاعاتی در اواخر دهه ۱۹۸۰ میلادی شکل گرفت و با ظهور فناوری نوین دیجیتال گسترش یافت. در این رویکرد مفهوم آموزش کتابشناختی و مهارت‌های کتابخانه‌ای از منابع کتابخانه‌ای فراتر رفته و با سواد فناوری، سواد فناوری اطلاعات و ارتباطات، سواد دیجیتال و سواد رایانه‌ای پیوند یافت.

پس از آن پیچیدگی محیط‌های اطلاعات دیجیتال باعث شد تا استخراج اطلاعات در چنین محیط‌هایی دشوار شود. بنابراین نیاز به

سواد اطلاعاتی در ایران

در ایران از اواسط دهه ۱۳۷۰ پس از طرح مبحث سواد اطلاعاتی در دنیا شاهد طرح این بحث و انتشار آثار گوناگونی در این زمینه هستیم. نخستین آثار در حوزه سواد اطلاعاتی در ایران در قالب مقاله نگارش یافته است.

نخستین مقاله و منبع انتشار یافته در حوزه سواد اطلاعاتی اثر «فورد» ترجمه قزل ایاغ (۱۳۷۴) مقاله ای ارزشمند مشتمل بر مباحثی در زمینه رابطه سواد اطلاعاتی با کتابداران، کتابخانه‌ها و فناوری‌های اطلاعات، آموزش سواد اطلاعاتی و اهمیت آن، و فعالیت‌های جهانی در مورد سواد اطلاعاتی است که به عنوان اولین منبع در این حوزه سودمند و پربار بوده است، به طوری که مباحث مطرح شده در آن در سال‌های بعد در منابع مختلف به طور کامل بسط یافت.

«خسروی» در سال ۱۳۷۵ نخستین منبع تألیفی در حوزه سواد اطلاعاتی را با عنوان «سوادآموزی اطلاعاتی در مدارس» منتشر کرد. در این مقاله به جایگاه آموزشی سواد اطلاعاتی در مدارس و اهمیت نقش کتابخانه‌های آموزشی در پیدایش سواد اطلاعاتی اشاره شده است، ضمن اینکه عمده بحث در رابطه با مطالعه به عنوان اولین گام در فراگیری سواد اطلاعاتی و وضعیت کتابخانه‌های آموزشی در ایران است.

استفاده از اطلاعات، مدیریت آن و توانایی انتخاب‌های حیاتی در رابطه با منابع اطلاعاتی پیوند خورده‌اند و از سویی دیگر چون دانش مفهومی سواد اطلاعاتی ارتباط اطلاعات با ایده‌هایی نظیر آزادی، و توانمندسازی فردی را دربرمی‌گیرد، مفاهیم مرتبط دیگری مانند مسئولیت اجتماعی و استفاده اخلاقی نیز به حوزه تعاریف سواد اطلاعاتی وارد شدند. به عبارت بهتر در رویکردهای نوین سعی بر این است که سواد اطلاعاتی در بافت اجتماعی تعریف شود.

این بافت هم در ارتباط میان کاربر و فناوری و هم کاربر و محیط اطلاعاتی در نظر گرفته می‌شود. در این راستا باودن (۲۰۰۱) مدل‌های سواد اطلاعاتی را بررسی کرده و آن‌ها را در تعدادی از تعاریف خلاصه کرد. زمینه‌هایی شامل توانایی خواندن و نوشتن به ویژه در یک زبان خاص، سواد به عنوان یک زنجیره، دانش فرهنگی، تعامل اجتماعی و دارا بودن مهارت‌هایی که برای تعامل اجتماعی لازمند.

ولش و رایت (۲۰۱۰) معتقدند در قرن جدید برای باسواد اطلاعاتی شدن باید تعریف اطلاعات را در بافتی بجوبیم که از مفهوم داده تا خرد را در خود بگنجانند؛ بر این اساس ما باید داده‌هایی که به اطلاعات و اطلاعاتی که به دانش و خرد تبدیل می‌شوند را درک کنیم. (باجی، فاطمه، ۱۳۹۴)

قرار داده‌اند. «دیانی» (۱۳۸۳) در مقاله خود نظریه کتابدار را به عنوان آموزش دهنده سواد اطلاعاتی و برقرار کننده ارتباط بین مراجعان و اطلاعات بررسی کرده است. وی اعتقاد دارد برقراری تعادل بین این دو نظریه به منظور کمک به مراجعان و باقی ماندن حرفه کتابداری و اطلاع رسانی به عنوان یک حرفه سودمند چالشی است که کتابداران این دوره با آن مواجهند. «کوکبی» (۱۳۸۳) نیز با بررسی محتوا و سرفصل های درس «آشنایی با کتابخانه و اصول کتابداری» سرفصل جدیدی به نام «آموزش کاربران کتابخانه» یا «سواد اطلاعاتی» را پیشنهاد می‌کند.

برخی از مقاله‌ها هم در هیچ یک از دسته بندی های فوق نمی‌گنجد و به بحث‌های نظری حوزه سواد اطلاعاتی می‌پردازند و هر یک در نوع خود اثر ارزشمندی هستند.

در مجموع طی ۲ دهه گذشته به بحث سواد اطلاعاتی توجه بسیار زیادی شده است. حجم بالای منابع انتشار یافته در این حوزه گواه این ادعاست. به نظر می‌رسد اتفاق نظر جمعی در مورد سواد اطلاعاتی به عنوان لازمه بقا در جامعه دانش محور امروز وجود دارد. حتی توجه مسئولان و برنامه ریزان کشور در سال های اخیر به این امر نیز وجود تا حدودی مشهود است. به طور مثال در اسنادی نظیر «نظام جامع فناوری اطلاعات کشور: سند

سایر مقاله‌های این دهه آثاری از «سیتون» (۱۳۷۶)، «تقوی» (۱۳۷۷) «گالر و دیگران» (۱۳۷۸)، و «واسولو» (۱۳۷۸) است. در مجموع با وجود آنکه از نظر کمی آثار اندکی در این دهه منتشر شد، از نظر کیفی مقاله‌های ارزشمندی تألیف و ترجمه گردید که بر آثار انتشار یافته در دهه بعد تأثیرگذار بود.

در دهه ۱۳۸۰ شاهد انتشار بیشترین مقاله‌ها هستیم که در چند دسته عمده جای می‌گیرند:

نخست مقاله‌هایی که با رویکرد کاربردی به مقوله سواد اطلاعاتی پرداخته‌اند. از جمله آثار «هیورث» (۱۳۸۰)، «حافظی و بختیاری» (۱۳۸۳) و «جوکار و اسماعیل‌پور» (۱۳۸۸) که در همه آن‌ها بررسی سواد اطلاعاتی محور توجه بوده است.

سایر آثار کاربردی این دوره مقاله‌هایی از «هنری، هی، و ابرگ» (۱۳۸۳) و «کلاید» (۱۳۸۵) است.

دسته‌ای از مقاله‌ها، گزارشی از اقدام‌ها و برنامه‌های اجرا شده در رابطه با سواد اطلاعاتی در کشورهای مختلف را بیان می‌کنند.

مقاله‌های «قاسمی» (۱۳۸۳)، «پریخ و عباسی» (۱۳۸۳)، «دیانی» (۱۳۸۳)، «کوکبی» (۱۳۸۳)، «عینی» (۱۳۸۸) و «نادری و زاهدی» (۱۳۸۸) آثار ارزشمندی هستند که هر یک با رویکرد خاص خود آموزش سواد اطلاعاتی را مورد توجه

داده شود تا یک جلسه از درس روش تحقیق در محل کتابخانه مرکزی برگزار گردد.

پس از رایزنی و نامه‌نگاری مدیریت کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد با گروه‌های آموزشی دانشگاه و معرفی استادان مربوط، هماهنگی برای پیاده‌سازی و اجرای این دوره‌ها انجام گردید. اولین جلسه از سلسله کلاس‌های درس روش تحقیق در تاریخ ۱۳۹۶/۱۱/۲۹ با حضور دانشجویان دوره کارشناسی رشته کامپیوتر دانشکده مهندسی و دومین جلسه در تاریخ ۱۳۹۶/۱۲/۹ با حضور دانشجویان دوره کارشناسی ارشد رشته آبیاری دانشکده مهندسی علوم آب برگزار گردید.

در این جلسات بحث‌هایی ازجمله آشنایی با کتابخانه مرکزی و خدمات جاری، آشنایی با بخش مرجع، انواع منابع موجود در این بخش و نقش بخش مرجع در انجام تحقیقات، تشریح نرم‌افزارهای آذرسا و پیام حنان و شیوه‌های جستجوی منابع در این نرم‌افزارها، ارائه سرفصل‌های درس روش تحقیق، نظیر نحوه تهیه گزارش، معرفی منابع به منظور آشنایی بهتر با روش تحقیق و گزارش نویسی، معرفی انواع پایگاه‌های اطلاعاتی و آموزش نحوه جستجو در این پایگاه‌ها به صورت آنلاین، آموزش نحوه دسترسی به پایگاه‌ها و نرم‌افزارهای موجود از محیط درون پردیس دانشگاه و بیرون از پردیس دانشگاه و آشنایی

راهبردی» (۱۳۸۶) به مسئله شهروند با سواد اطلاعاتی اشاره شده است. (یاری، شیوا)

پیاده‌سازی سواد اطلاعاتی در کتابخانه مرکزی دانشگاه شهید چمران اهواز

کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد دانشگاه شهید چمران اهواز با هدف بالا بردن دانش و مهارت دانشجویان در حوزه دستیابی به منابع اطلاعاتی موردنیاز و استفاده درست و بهینه از خدمات کتابخانه مرکزی، با پشتیبانی دکتر ابراهیم حاجی دولو معاون پژوهشی و فناوری دانشگاه از سال گذشته به برنامه‌ریزی برای ارائه درس روش تحقیق گروه‌های آموزشی مختلف، در محل کتابخانه مرکزی اقدام کرده است.

به منظور آشنایی دانشجویان با امکانات کتابخانه مرکزی و مرکز اسناد، در جلسه شماره ۲۰۶ مورخ ۱۳۹۶/۰۷/۰۲ شورای پژوهشی و فناوری دانشگاه شهید چمران اهواز مصوب گردید تا با هماهنگی معاونت محترم آموزشی دانشگاه، به مدرسان درس روش تحقیق اطلاع

هستیم. به بیانی دیگر تغییر نظام آموزشی مدارس و دانشگاه‌ها و تحول در عملیات کتابخانه‌ای از جمله مهم‌ترین برنامه‌ها در تدارک و پرورش جامعه با سواد اطلاعاتی است. امید است نهضت نیرومند سواد اطلاعاتی در دنیا بخصوص در ایران به پیشرفت و ظهور یک فرهنگ اطلاعاتی منجر شود.» (یاری، شیوا)

منابع:

- ۱- باجی، فاطمه، پایان‌نامه دکتری با عنوان: اثر بخشی کاربرد مهارت ۶ مدل بزرگ در آموزش علوم تجربی پایه ششم ابتدایی بر ارتقای مهارت‌های سواد اطلاعاتی دانش‌آموزان این پایه در شهرستان اهواز؛ ۱۳۹۴.
- ۲- پریخ، مهری، آموزش سواد اطلاعاتی در ایران. تهران، کتابدار، ۱۳۸۶
- ۳- یاری، شیوا. مروری بر متون سواد اطلاعاتی در ایران. کتابداری و اطلاع‌رسانی- ج ۱۴، شماره ۱

با پایگاه‌های دسترس‌آزاد (open access)، آشنایی با خدمات تامین مدرک، چگونگی استفاده از خدمات طرح امین (امانت بین کتابخانه‌ها)، نحوه عضویت و استفاده از طرح غدیر (عضویت فراگیر)، آشنایی با خدمات سفارشات داخلی و خارجی مطرح شد. خانم‌ها ندا حمدپور، مریم سبحانی‌نسب و مهناز کمایی و آقای حجت‌اله عسکری کارشناسان ارشد کتابخانه مرکزی مدرسان این دوره‌های آموزشی بودند.

سخن آخر

در گذشته نیاز به اطلاعات برای حفظ و بقا ضرورت داشت. امروزه هم بیش از پیش برای زندگی در جامعه اطلاعاتی به اطلاعات نیازمندیم. اگر گوشی‌های همراه خود را همانند عضوی جدایی ناپذیر از بدن خود می‌دانیم به دلیل کارایی آن در رفع نیازمندی‌هایمان است. امروزه فناوری کمک‌حال ما در دیدن، شنیدن و درک دنیای پیرامون ماست. سواد اطلاعاتی نه فقط نیاز کتابداران بلکه نیاز تمامی کسانی است که می‌خواهند در جامعه اطلاعاتی زندگی باکیفیت‌تری را تجربه کنند؛ از این‌رو فراگیری آن برای همه لازم و ضروری است.

«بنابراین نیازمند برنامه ریزی منسجم در تمام سطوح آموزشی (بویژه در سطح آموزش و پرورش)، انواع کتابخانه‌ها، سازمان‌ها و به طور کلی در سطح کشور و برای اقشار مختلف جامعه

روند انتشار انواع منابع در این حوزه از نظر کمی و تا حدودی از نظر کیفی، رو به رشد و تکامل بوده و بویژه در سالهای اخیر، در آثاری که به چاپ رسیده اند، این روند مشهود است. اگرچه تکرار، هم در مباحث نظری و هم در پژوهشها، به وضوح قابل مشاهده است اما نکته حایز اهمیت، وجود آثار ارزشمند و اثرگذار توسط نویسندگان و مترجمان پرکار و با تجربه این حوزه نظیر علی اکبر خاصه و سایر همکاران در این حوزه می باشد. در این راستا معرفی کتاب سنجش سواد اطلاعاتی با استفاده از ابزارها و تکالیف استاندارد، نوشته ترزا نیلی که توسط علی اکبر خاصه و رحیم علیجانی ترجمه شده و انتشارات چاپار آن را چاپ نموده، هدف این این نوشتار می باشد.

محور مورد بحث در این اثر، آموزش سواد اطلاعاتی بر اساس استاندارد قابلیت‌های سواد اطلاعاتی برای آموزش عالی است و هر استاندارد در یک فصل توضیح داده شده است. این منبع می تواند یک خودآموز بویژه برای

معرفی کتاب: سنجش سواد اطلاعاتی

معصومه خداوردی

همگام با گسترش فناوریهای اطلاعات و ارتباطات و نفوذ آن در جنبه‌های مختلف زندگی، تحصیل و حرفه، دستیابی به سواد اطلاعاتی، لازمه و پیش‌نیاز بقا در جامعه دانش‌مدار امروز است. در این حوزه منابع فراوانی از جمله کتاب، پایان‌نامه، طرحهای پژوهشی، همایشها و مقاله انتشار یافته که هدف همه آنها، شناساندن مفهوم و محتوای مورد بحث در سواد اطلاعاتی و هموارسازی دستیابی به هدفهای آن بوده است. در مجموع،

افرادی که نمی‌توانند در کلاسها و کارگاه‌های مرتبط با آموزش مهارت‌های سواد اطلاعاتی شرکت کنند، مفید واقع شود. افزون بر این، استفاده از این منبع توسط مدرسان در برنامه‌های آموزشی سواد اطلاعاتی، می‌تواند راهگشا و کمک کننده باشد. همچنین در کتاب حاضر، به صورت عمقی و با استفاده از مثال‌های متعدد، مبحث سواد اطلاعاتی و استانداردهای مرتبط با آن بررسی شده است.

در پایان برخی از دیگر ترجمه های مترجم این کتاب معرفی میشود :

طبقه‌بندی علم: پدیده‌ها، داده‌ها، نظریه‌ها، روش‌ها، رویه‌ها/ مؤلف: ریک زوستاک

الگوهای برنامه‌ریزی، تصمیم‌گیری و اداره کتابخانه/ مؤلف: رابرت میو هیز

سنجش منابع و نظام‌های الکترونیکی برای متخصصان کتابداری و اطلاع‌رسانی: چگونه از داده‌ها برای مدیریت و ارزیابی مجموعه منابع الکترونیکی استفاده نمائیم؟/ مؤلف: اندرو وایت